

GUSZTIN RUDOLF

A Pécsi Dalárda repertoárja 1862–1865 között

Bibliográfiai adatok:

Szerző: Gusztin Rudolf

Cím: A Pécsi Dalárda repertoárja 1862–1865 között

Kiadás adatai: Budapest: Zenetudományi Intézet, Magyar Zenetörténeti Osztály, 2022

Publikálás dátuma: 2022. december 5.

DOI-azonosító: 10.23714/mzo.009

DOI-hivatkozás: <https://doi.org/10.23714/mzo.009>

Licenc: Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Verzió: 1.0

GUSZTIN RUDOLF

A Pécsi Dalárda repertoárja 1862–1865 között

A tanulmány a 2022. évi Kodály Zoltán zenei alkotói ösztöndíj „A magyar dalármozgalom zenei repertoár- és sajtóadatbázisa 1867-ig (soproni Dalfűzér, Pécsi Dalárda, fővárosi dalegyletek és Debreceni Dalárda) pályázata keretén belül készült.

A PÉCSI DALÁRDA HAMAR MAGYARORSZÁG EGYIK LEGJELENTŐSEBB DALÁRDÁJÁVÁ VÁLT, és meghatározó volt az ország többi dalegyletére nézve is. Tevékenysége – beleértve az 1864. évi országos dalárünnepély megszervezését, mely fontos mérföldkő volt a mozgalom életében – valamint repertoárja meghatározó lehetett az ország többi dalegylete számára, irányt jelölve a magyarországi férfikari-irodalom rögzös ösvényén, beleértve a magyar férfikari-irodalom megteremtésének vágyát.

A Pécsi Dalárda egyúttal az egyik, ha nem a leggazdagabb levéltári forrással rendelkező dalegylet. A dalárda anyaga a Magyar Nemzeti Levéltár Baranya Megyei Levéltárában található az X.56 jelzet alatt, illetve valamennyi forrásanyag (jellemzően 20. századi) a Janus Pannonius Múzeumban is megtalálható. Ez a rendkívül gazdag anyag tartalmazza többek között az egylet jegyzőkönyveit, évkönyveit, kottatárát, levelezéseit, alapszabályokat, okleveleket és különféle kimutatásokat.

A kottatári anyag 47 doboznyi anyagot tesz ki, melyben – ahogy Vargha Dezső *Zenei gyűjtemény a Baranya Megyei Levéltárban: Várhalmi Oszkár hagyatéka* c. tanulmányában is rámutatott – keveredik a Pécsi Dalárda és a Zeneegyesület anyaga.¹ Vargha szerint a két anyagot nem lehet szétválasztani, s bár valóban nehéz munka, egy jövőbeni kutatás segíthet szétválasztani a kettőt.² Ez a lépés azért lenne fontos, mert bár a Pécsi Dalárda 1862–1865 évek közötti műsorát ismerjük, az utána lévő 1866–1867. évi adatok hiányoznak, a kottatári inventárium viszont segíthet majd visszafejteni, milyen művek lehettek műsoron ezekben az években.

A pécsi dalosok repertoárjának vizsgálata messze túlmutat a helyi jelentőségen, hiszen része az 1850-es és hatvanas években kibontakozó férfikari-irodalom megteremtésének. Így nem csupán azt tudhatjuk meg ebből, hogy a Pécsi Dalárda milyen műveket énekelt, hanem ezáltal kitalálhatóvá válik, mikor és hol jelennek meg az egyes művek, milyen átfedések vannak a kü-

1 VARGHA DEZSŐ: „Zenei gyűjtemény a Baranya Megyei Levéltárban: Várhalmi Oszkár hagyatéka”, in *Levéltári Szemle* 32/2–3 (1982), 358. A keveredés feltételezhető oka, hogy Várhalmi Oszkár katonakapitány, a két világháború közötti pécsi zenei élet fontos alakja a Pécsi Dalárdát és a Zenekedvelők Egyesülete ének- és zenekarát is vezette éveken át, és így a hozzá került anyagok egyesültek.

2 Nehézséget jelent, az elkülönítésben, hogy a Dalárda tulajdonában rengeteg hangszeres mű is volt az évközi kamarazenei estek miatt, ez a műfaj viszont a Zeneegyesület profiljába is vág.

lönböző dalárdák között, sőt egyes esetekben talán a művek vándorlásának útját is nyomon követhetjük.³ Mindez pedig beilleszthető a 19. század magyarországi zenéről szóló történeti írásokba, és újabb szeletet ad hozzá zenetörténetünk megismeréséhez.

A magyar férfikari irodalom megteremtése

A repertoár közzlése előtt érdemes ismertetni a dalármozgalom kezdeti időszakát és a férfikari irodalom helyzetét a 19. sz. közepén. Abban tulajdonképpen minden magyarországi dalármozgalommal foglalkozó irodalom megegyezik, hogy Magyarország nyugati németajkú városaiban alakulnak meg az első énekegyletek. Ahogy Haksch Lajos fogalmaz a Pécsi Dalárda történetéről írott művének legelején:

„Művelődéstörténeti tény, hogy a dalosegyesületek őshazája a németajku föld. Mint idősb Ábrányi Kornél írja egyik zenetörténeti munkájában: specifikus német találmány ez még a 18-ik század végéről. Olyan egyszerű az: rámutatnom a térképre, s szemmel láthatólag bizonyítanom, hogy ennek a szellemnek a levezető csatornája Magyarországra csakis a túl a dunai kulturpontok: Pozsony, Sopron, Pécs voltak. Ezekbe a városokba ömlött akkortájt a német iparos-elem, a »kulturában utazók« légiója.”⁴

Ez részben köszönhető annak, hogy a magyarországi német polgárság könnyen átvette a német Liedertafel-kultúrát, de az is fontos tényező, hogy az országnak ezen területei jó zenei hagyományokkal és megfelelő zenei infrastruktúrákkal bírtak, és jellemző volt rájuk, hogy mindig hamar adoptálták az osztrák-dél-német zenei kultúrát. Ezek a tényezők, valamint a zenében már korábban is fellelhető német zenei dominancia alapvetően meghatározta a hazai dalármozgalom repertoárját a kezdetekben. Így például az 1844-ben létrejött és két évig működő Pestofner Liedertafel német nyelven énekelt,⁵ de az 1840-es években tevékenykedő Pressburger Männergesang-Verein (Pozsonyi Dalárda) és soproni dalárda (1859-től Dalfüzér / Liederkrantz) műsorain is német nyelvű művek szerepeltek. Igaz, az 1844–1848 között tevékenykedő pozsonyiak műsorán már ekkor előfordult néhány magyar „népdal”,⁶ a Dalfüzér pedig 1859-es hivatalos megalkulását követően rendszeresen énekelt „népdalokat” műsorain, még ha ezek száma elenyésző is volt a német nyelvű művekhez képest.⁷ (Nota bene, a ’népdal’ kifejezés azért szerepel idé-

3 Mint például amikor 1865-ben a győri dalárda elkérte a „Jaj de fényes csillag ragyog az égen” c. népdalt a pécsiektől. (Pécsi Dalárda, 1865. június 12., választmányi ülés. Lásd *A Pécsi Dalárda negyedik évkönyve az 1865/6. évre* (Pécs: Lyceumi könyvnyomda, 1866), 8.)

4 HAKSCH LAJOS: *A negyvenéves pécsi dalárda története (1862–1902)* (Pécs: Taizs József, 1902), 1. Egybecseng ezzel Ábrányi feljegyzése, miszerint már a 18. század végén alakultak olyan énekegyletek melyek szórakozásképpen adtak elő templomi és világi célból, és ezek olyan helyeken fordultak elő, ahol németajkúak voltak többségben. „Arról is szólnak a haza műtörténelmi följegyzések, hogy egyes városokban, hol a németajku lakosság volt többségben, részint közművelődési, részint társaulás és nemesebb szórakozás szempontjából már a 18-ik század végén s a 19-ik század elején énekegyletek alakultak s a műenklést rendszeresen művelték templomi s világi célból. Pozsony, Pest, Buda, Kassa, Pécs, Soprony, Temesvár voltak erészben a kezdeményezők, persze német nyelven és szellemben.” ÁBRÁNYI KORNÉL: *A magyar zene a 19-ik században* (Budapest: Pannonia nyomda, 1900), 149. Vö. ÁBRÁNYI KORNÉL: *Az orsz. m. daláregyesület negyedszázados története 1867-től 1892-ig* (Budapest: Orsz. Magy. Dalár Egyesület, 1892), 8.

5 FAZEKAS ÁGNES: *Magyar zeneszerzők világi kórusművei a 20. század nagy zenei változásai előtt*. Doktori értekezés (2007), 6.

6 Ua., 6sk. Továbbá szívesen tüzték műsorra a „Meghalt a cselszövő”-t Erkel *Hunyadijából*. Vö. Krisztina LAJOSI: „Collapsing Stages and Standing Ovations”, in Krisztina LAJOSI – Andreas STY-NEN (ed.): *Choral Societies and Nationalism in Europe* (Leiden: Brill), 212.

7 Lásd GUSZTIN Rudolf: „A soproni Dalfüzér / Liederkrantz fellépései 1859–1867 között”, *Magyar Zene-történet Online* (2020. augusztus 25). <https://doi.org/10.23714/mzo.005>

zójek között, mert ez az esetek többségében inkább népies műdalt jelentett, nem valódi, 20. századi értelemben vett népzene / parasztszene.) Természetesen a német nyelvű repertoár oka nem csak abban keresendő, hogy német ajkú polgárok voltak többségében a fent említett dal-egyletekben, hanem a magyar férfikari irodalom hiányában is, így ha szerettek volna sem tudtak volna mást énekelni, kivéve természetesen ha magyarra fordították ezeket a német zeneműveket vagy más külföldi műveket tűztek másorra.⁸

Látható, hogy már az egyes dalegyletek számára is fontos volt a magyar művek kultiválása, így kijelenthető, hogy a magyar dalármozgalom nem titkolt célja a magyar kultúra ápolása, a magyar nyelv terjesztése, és a magyar dal-, ill. kórusirodalom megteremtése volt.⁹ Az 1830-as és negyvenes évek a magyar nyelv és irodalom kibontakozásával párhuzamosan a magyar mű-éneklés fellendülésének időszaka is. Megnyílik a Pesti Magyar Színház (1837), egyre több magyar opera kerül bemutatásra, és a magyar népdalok műéneklés alakjában való bemutatására is egyre nagyobb az igény. Több énektársaság alakul országszerte, s bár az ötvenes évek önkényuralmi rendszerében korlátozzák a művészeteket, mégis növekszik a férfikar-irodalom.¹⁰

Hamar megjelenik a magyarosítás fontossága, elég a már korábban említett, már az 1850-es években megjelenő pályázatokra gondolni, melynek célja a férfikari-irodalom megteremtése volt. Újból és újból előkerül a magyar nyelv elsődleges szerepének újbóli hangsúlyozása.¹¹ Jó példa erre a vonulatra Pécs. Pécssett az első dalárdák (18. század végén és a 19. század elején) németajkúak voltak, s csak az 1830-as és negyvenes években, amikor „a magyar szellemi élet nagy arányokat kezdett öltetni”, alakult át a dalárintézmény magyarrá.¹² Már a megalakulást követően megjelent a magyar nemzeties irányt követők csoportja, pedig ekkor még többnyelvű volt a dalárda.

Valóságos Noé bárkája volt akkor [ti. 1862] a Pécsi Dalárda az ő polyglott társaságával [...] Hölzl Ferenc Sebestyén, a pécsi zsékesegyház [sic!] hirneves regenschorija, volt a kar megválasztott vezetője,

8 Nota bene: különbség van a „magyar férfikari-irodalom” és a „magyar nyelvű férfikari irodalom” között. Az előbbi magyar szerzők műveit jelenti, míg az utóbbiban külföldi művek magyar fordításai is benne vannak.

9 Kérdés, hogy mennyire volt erősen jelen már kezdetektől fogva az Ábrányi által hangsúlyozott nemzeti felhang. Elképzelhető, hogy ez Ábrányinak egy másik politikai klímában keletkezett visszavetítése (19. sz. vége, amikor a nemzetiségi kérdés kiélezetté vált). Nem könnyű eligazodni, mivel a kortárs, primer forrásnak számító *Zenészet lapok*ban is Ábrányi narratívája volt meghatározó mint a folyóirat főszerkesztője.

Lásd továbbá „Az országos magyar daláregyesület első alapszabályai” 1. pontját: „A magyar daláregyesület célja: Képviselni a magyar dalárok érdekeit, megkönnyíteni, támogatni azok működési körét s az erők egyesítése által határozottan nemzeti irányba művelni, terjeszteni s emelni a magyar dalt, zenét s általában a hazai művészet érdekeit”. ÁBRÁNYI *Az orsz. m. daláregyesület negyedszázados története*, 78. NB, ez már egy későbbi pont, 1867–8, elválasztandó ez az intézményesülési szakasz a még kezdeti alulról szerveződő mozgalomtól, ugyanakkor az utóbbiból nő ki a hivatalos egyesület, nem választható szét.

Ebben egyébként semmi kivetnivaló nincs, a többi közép- és kelet-európai nemzeti kórusmozgalom is hasonló célokkal jött létre. LAJOSI–STYNNEN, *Choral Societies and Nationalism in Europe*, 212. A *Choral Societies and Nationalism in Europe* előszavában a szerkesztők megjegyzik, hogy a német példa egyszerű volt modell és akadály a magyarok számára. Lásd i.m., 12.

10 Megjegyzendő, hogy a kórusok ekkoriban, és még egy jó ideig főleg férfikarokat jelentettek. 1870-ben Vácott alakult meg az első női kar, de ez inkább kivétel volt. A századforduló környékén kezdett általánossá válni, hogy női kórusok is alakultak. Lásd FAZEKAS *Magyar zeneszerzők világi kórusművei*, 45–51.

11 NB, a nyelv a nemzeti kifejezés, sőt nemzeti identitás eszköze a közép- és kelet-európai népek számára, ezért olyan fontos kérdés, hogy milyen nyelven énekeltek.

12 Lásd HAKSCH *Pécsi dalárda*, 1.

aki azonban csak a kezdetnél vezetett, mert utóbb kiesett a magyar nemzeties irányt követni akaró, s ennek fölsőbbiségét erősen hangoztató magyar lelkek rokonérzéséből.¹³

Haksch egy anekdotát is elmesél, miszerint a kórustagok Schmidt Péter karnagyot tréfásan a német „Kapell-meister” kifejezést szó szerint lefordítva „sapka-mesternek” hívták. Ez történet elárulja, hogy a kórusban magyarul beszélők is voltak, arra a kérdésre azonban nem kapunk választ ebből, hogy a kórusban kifejezetten magyarul beszéltek-e.¹⁴

1864 körül a pécsi dalárda elhatározta, hogy „előadásiban még az idegen műtermékeket is csak magyar nyelvre lefordítva alja [sic!] elő”. Ábrányi ezt a *Zenészet*i lapokban megjelent dalár-ünnepélyről szóló írásában mint pozitívumot említi, sőt később beszámolójában az aradiak hasonló gyakorlatát is megdicséri.¹⁵ A műsor magyarítása egyébként 1876-ban újra napirendre került Pécssett:

A műsor magyarítása és teljes magyarrá tétele ezuttal is állandóan napirendben van; a követelés mindig hangosabb lesz. Ujabb bizottság veszi a kezébe a magyar dalok beszerzésének ügyét; a választmány pedig megbizta a karmestereket, hogy a szebb magyar épdalokat [sic!] – kellő tiszteletdíjért – igyekezzenek férfikarra alkalmazni. Wachauer és Hoffer tényleg ezen időben nyujtják be legtöbb átírt kardalaikat...¹⁶

Ez világosan jelzi, hogy még ekkor sem könnyű vagy magától értetődő a repertoár teljes honosítása. (Igaz, egy, a *Zenészet*i lapokban megjelent vélemény szerint nem is a teljes honosítás a cél, hiszen a jó minőségű külföldi műveket meg kell tartani.)¹⁷

Összegezve a mozgalom kezdeti szakaszát az 1840-es évektől egészen az 1860-as évek végéig, elmondhatjuk, hogy eleinte a dalárdák műsorain főleg Németországból importált Liedertafel-dalok szerepeltek, melyekhez hamar – ha nem azonnal – társultak magyar népszínművek és operák kedvelt kardalai, illetve népdalfeldolgozások (átiratok). Míg az utóbbi kettő magyar nyelvű volt, addig a külföldi kórusdalokat sokszor eredeti nyelven énekelték, és csak később, a hatvanas években vált jellemzővé az, hogy magyarrá fordított szöveggel tűzzék műsorukra a

13 Ua., 8. és 3sk.

14 HAKSCH *Pécsi dalárda*, 3sk. A Dalárda működő tagjai ekkor a következők voltak (Haksch könyve és írásmódja alapján): F. S. Hölzl, Liebhart Lukács, Hölbling Ignác, Grünert Nicomedes, Radenich Imre, Török Pál, Doraszil Pál, Jäger János, Lubich Kajetén, Anton Feley(?) [Haksch maga kérdőjelet tesz a könyvében a név mellé], Förster Béla, Schmidt Péter, Likl János, Witt János, Grabarits Ernő, Czirer József, Jos. Ed. Wimmer, Répás Gyula, Regen Antal, Fesztl Károly, Fesztl Rajmár, Zöld Sándor, Pollák János, Zsivics Károly. A német nevek esetében nem tudjuk, hogy többgenerációs németek-e, akik már magyarul is kiválóan beszéltek. A magyar nevek viszont egyértelműek, ez alapján a 24 tagból 2-4 fő volt magyar (kevesebb, mint 10%).

Ebből a szempontból kifejezetten érdekes Vargha Dezső megjegyzése: „...Pécs zenekutúrájának [sic!] fejlettségét mutatja az a tény, hogy Ők [ti. cseh-, német-, és osztrák- származású muzikusok] mindig megtiszteltetésnek vették, hogy városunkba jöhettek, letelepedhet-tek, magyarrá válhattak. Második-harmadik nemzedékük már magyarosított névvel működött tovább.” VARGHA *Zenei gyűjtemény a Baranya Megyei Levéltárban*, 365.

15 ÁBRÁNYI Kornél: „A pécsi dalárdaegylet által rendezendő dalárünnep”, in *Zenészet*i lapok, 4/42 (1864), 329–331. Lásd ÁBRÁNYI Kornél: „A pécsi országos első magyar dalárünnepély”, in *Zenészet*i lapok, 4/48 (1864), 379.

16 HAKSCH *Pécsi dalárda*, 82.

17 „...a kitűnő (kivált német) zeneköltők műveit még a legmagyarabb dalkörök működéséből sem szeretnők kirekeszteni, mert e jeles művek ápolása – nálunk is – mint mindenütt – lényeges szolgálatokat tehet...” Később hozzáteszi: „A magyar dalárdáknak [...] ellensúlyozni kell a nagyobbára idegen zenetanítók kosmopolitikus hatásai, hogy míg tudjuk élvezni más nemzetek lángelméinek zenealkotásait, melyek az emberiség közös kincsei lévén, nálunk szintén gyönyörünk forrásai képezik: addig másfelől szeretetteljes ápolásban részesüljön saját zenénk is...” „A magyar dalárügy”, *Zenészet*i Lapok 12/46 (1872. augusztus II.), 720.

dalegyletek. A hatvanas években, amikor a dalárda eszméje elterjedt, és lehetővé vált a mozgalom intézményesülése, számtalan pályázat született, mely arra inspirálta a magyar komponistákat, hogy magyar nyelvű férfikarokat írjanak. A mozgalom ezáltal elkezdte megteremteni a hazai dalárirodalmat, ám még számos dalárda számára küzdelmet jelentett a teljes magyarosodás. Évtizedek kellettek ahhoz, hogy a német mintán alapuló kórusmozgalom megteremtse saját honi kultúráját.

A Pécsi dalárda és a magyar férfikari-irodalom

A Pécsi Dalárda igen előkelő helyet foglal el a magyar férfikari-irodalom történetében. Az ismert történet szerint Liszt Ferenc 1846-ban a pécsi dalosok (az egy évvel később hivatalosan is megalakult Pécsi Dalárda énekesei) számára írta *Patakcsa* című kórusművét, melyet a későbbi leírások az első magyar férfikari műnek tekintenek.¹⁸ A dalárda természetesen büszke volt, hogy eredettörténetében helyet kapott egy ilyen rangos zenész – annál meglepőbb, hogy az egyesületről szóló Haksch-féle monográfiában nem kapott helyet. Az eseményről szóló sajtóbeszámolót azért érdemes idézni, mivel jó leírást ad a dalárdáról és a honi repertoár kérdésköréről:

„24-én estvére Nádasra, pécsi püspök ő nmélt. kastélyába rándult Liszt, Augusz A. és a Honderü szerkesztőjével együtt, hol a zongorakirályt Pécsről eléje utazott dalnokok által előadott négyes-énekkel üdvözlék és pompás vacsorával fogadják. E dalnokok panaszkodván, hogy magyar dalokat Pestről nem kaphatnak, Liszt azonnal még vacsora alatt componalt egy gyönyörű quartettet, mellyhez szövegül P. H[orváth] L[ázár] Garaynak A patakhoz című költeményét választta. Ez azonnal be lön tanulva, s még a vacsora folytában elénekelve.”¹⁹

Világos tehát, hogy hiánycikk volt még ekkoriban a magyar (kar)dal, ami nem csoda, hiszen ahogy fentebb taglaltuk, még az 1860-as és 1870-es években is előkerül még a repertoár magyarságának kérdésköre, miszerint még mindig nem sikerült a repertoárt kellő mértékben hungarizálni. Mindeközben Haksch a Pécsi Dalárda őset tárgyalva (értsd: az 1862. évi újjáalakulást megelőző, 1846–1847 környékén létező társaság) megállapítja:

„Ez a név, a Pécsi Dalárda neve, ugyanis már csaknem ötvenöt évvel ezelőtt hangzott nálunk, a mikor a zenét kedvelő, s a magyar dalért lelkesülő fiatal emberek dalos társasága viselte.”²⁰ [kiemelés tőlem]

Ezek az apró megjegyzések sokat jelentenek, amikor az egyesületnek ezzel a kevés forrással rendelkező időszakát próbáljuk visszafejteni. Elbeszélése szerint a 18. század végén és a 19. század elején a német ajkú magyarországi városokban megjelenő dalosegyesületek „német nyelven és szellemben terjesztették a dalt”, ám ez a kulturális intézmény az 1830-as és 1840-es években, „mikor a pezsgő magyar szellemi élet nagy arányokat kezdett öltetni”, magyarrá alakult át. Ennek folyamata a magyarrá fordított operák kardaljai és a későbbi népszínművek magyar „nép-

18 Lásd SZIKLAVÁRI Károly: „Liszt Ferenc Magyarországon 1846-ban”. In DÖMÖTÖR Zsuzsa–KOVÁCS Mária–MONA Ilona–SZIKLAVÁRI Károly: *Liszt Ferenc utazásai a reformkori Magyarországon* (Budapest: Eötvös József könyvkiadó, 2015), 169sk. A művet először az *Apollo* című folyóirat közölte 1874-ben. Vargha Dezső *A Pécsi Dalárda története (1847, 1862–1949)* c. tanulmányorozatában óvatosabban fogalmaz, miszerint a látogatás nevezetes, mivel a dalosok kérésére Liszt megkomponálja első magyar nyelvű kórusművét Garay János „Patakcsa” c. versére. Ő tehát nem azt írja, hogy az első magyar nyelvű férfikari mű. Link: <https://hetedhethatar.hu/hethatar/?p=46212>. (Letöltés dátuma: 2022. május 4.)

19 Honderü IV/2/20 (1846. november 17.), 396. További tanulmányok: VÁRHALMI Oszkár: „Liszt Ferenc Pécsett, 1846-ban”, *A zene* 17/8–10 (1936. február 15.), 196–198.; NAGY Imre: *Öttorony. A pécsi irodalmi műveltség a kezdetektől a huszadik századig* (Pécs, 2013), 224.; IVASIVKA Mátyás–KOVÁCS Attila: *Pécsi concerto* (Pécs: Alexandra kiadó, 2011), 132k.

20 Haksch *Pécsi Dalárda*, 2.

dalainak” férfinégyes átiratai.²¹ Amennyiben megállapításait elfogadjuk, elmondhatjuk, hogy a német ajkú pécsiek – talán a korszellemmel összhangban – érdeklődtek a magyar dal iránt, és maguk is keresték a lehetőséget a magyar nyelvű repertoár megszólaltatására. Konkrét források híján nehezen tudom ezt a narratívát cáfolni, ám mindenképpen szeretném az árnyalás lehetőségét felvetni. Fontos egyrészt megjegyezni, hogy több dalártörténeti összefoglaló (akár Ábrányi nagy írásai, akár Haksch kötete) a 19. század végén és 20. század elején született, amely a nemzeti kérdés tekintetében egy felfokozott, robbanásveszélyes korszak volt. Így akár az is elképzelhető, hogy a dalárdák fogantatásánál jelen lévő nemzeti felhangot eltúlozzák, a kor igényét visszamenőlegesen rávetítik. Mivel a 20. sz. elején – ismerve a politikai, azon belül a nemzeti kérdéssel kapcsolatos légkört – feltehetően az volt a szerencsés, ha a dalárda magyarságát hangsúlyozták, ezért ezt nagyították fel az eredettörténet megírásakor. Pedig – és itt következik az árnyalás – számos dalárda alakult meg pragmatikus okokból, így pl. egyházi kórusok alakultak át világi kórusokká (talán ezzel több társadalmi réteg és embercsoport válhatott taggá, a repertoár is szélesedhetett és a célközönség is tágulhatott, lásd pl. a soproni Dalfűzért), vagy éppen iskolai bála összeállt férfikórus döntött a további, szervezett éneklés mellett (Brassó), de ide lehetne citálni a Thill Nándor vezette pest-budai dalárda vagy a Wimmer-vezette 1846-os Pécsi Dalárdát is, amelynek erős egyházi kötődése volt. Nem egyértelmű tehát a magyaroskodás mint vezérlőcsillag.

Ugorva az 1862. évi újjáalakulásra (1848 után nem létezett az egyesület), érdemes a Pécsi Dalárda 1862/63. évi első évkönyvét idézni, melynek I. fejezetében kifejtik, hogy a népdal „a nemzet közvetlen teremtése, a nemzeti szellem kifolyása, jellemének és természetének virága”, melyből a mai [értsd hatvanas évek] műzene „nagyszerű és gyönyörű templomát” fel lehet építeni.²² Értekezik a különböző nemzetekre jellemző nemzeti dallamokról, és ezek fejlesztését a nemzeti fejlesztés „emelytűjének” tekinti.²³ Tulajdonképpen ezzel összegzik, amit sokan mások is gondoltak a magyar műzene megteremtése kapcsán. Ez a „népdal”-repertoár ráadásul az 1860-as évek elejére már jellemző volt a dalárdák műsorára.²⁴

Tanulságos, ahogy Haksch leírja a kezdeteket a repertoár tekintetében. Ahogy az 1862. évről írja: a közönség már akkor művészetet kért az előlegzett bizalomért cserébe. Így az egyesület első dolga férfinégyesekkel gazdagítani kottatárát, műsorozatot teremteni. Leveleket írnak a hazai dalosegyesületeknek, és bár rengeteg jókívánságot kapnak válaszként, kottát egyet sem. Ennek oka, hogy ekkor még a dalárdák kezdeti állapotban voltak, akinek pedig már volt műsora, gyenge művekkel tudott csak előhozakodni („Ez a világ, amilyen nagy”, „Magasan repül a daru”, „Jegenyefa tetejében”, „Elszegődtem Tarnóczára”, „Szülőföldem szép határa”, „Kidült a fa ماندulástól”, „Ezt a kerek erdőt járom én”). „Kétségen kívül áll, hogy egytől-egyig gyöngye mindegyik a magyar népdalgűjteménynek; de mikor a hány csak volt, az mind egymagában különálló, jól-rosszul összhangosított kvartett...”²⁵ Végül Wachauer újraírta ezeket a „népdal” férfikari-átiratokat, s ekkor lett belőle szép dalcsozor Haksch szerint, mivel a magas igényekhez szokott pécsi közönségnek nem lehetett volna eredeti állapotában értékesíteni. Wachauer le-

21 Haksch *Pécsi Dalárda*, I.

22 *A Pécsi Dalárda első évkönyve az 1862/3 évre* (Pécs, 1863), 4.

23 *1862/3 évkönyv*, 3. és 4.

24 „[...] újabb időkben alig van város vagy népesebb hely, hol kisebb-nagyobb számú alkalmas egyénekből úgynevezett dalárda-egyletek ne alakultak volna, melyek kisebb-nagyobb eredménnyel mind gyönyörű népdalaink betanulásán s terjesztésén fáradoznak.” HALÁSZ József: „Szózat a honi dalárdák érdekében”, *Zenészeti Lapok* 2/47 (1862. augusztus 21.), 373. Megjelent később a *Vasárnapi Ujságban* is (1862. augusztus 24. 34. sz., 405.).

25 HAKSCH *Pécsi dalárda*, II.

vélben kérte Dopplert, hogy *Vanda* c. operájának két férfikar-részletét küldje meg. Indítványára a választmányt pályadíjat tűz ki magyar férfikarokra. 10 aranyértéket gyűjtöttek a tagok (választmányi tagok vagy egyesületi tagok – ez nem világos), egy ismeretlen pedig 3 db aranyat csatolt még, és a pályázatot három jutalmazandó műre írták ki: 1. hely 6 drb arany, 2. hely 4 drb, a harmadik három arany.²⁶ A pályázat során egy magyar költő eddig még nem megzenésített költeményét kellett megzenésíteni. Meghirdették az alábbi sajtóorgánumban: *Zenészet* *Lapok*, *Pesti Napló*, *Magyar Sajtó*, *Szépirodalmi Lapok*, *Idők Tanuja*, *Pester Lloyd*. A bírálóbizottság tagjai Hölzl Ferencz, Schmidt Péter és Likl János voltak. 12 pályamű érkezett, melyből az 1. helyezett Pichler Bódog („Nincs babérom, hogy véletek megoszthatnám” jelige) lett. A 2. helyezett Lorenz János, soproni székesegyház karnagya („Édes honom lelkes zenéje” jelige), a 3. helyezett Hummel János eszéki dalosegyleti karmester („Sirva vigad a magyar” jelige). Dicséretben részesült továbbá Thern Károly „Dalünnepen” c. karéneke („Mi zengi túl a bérceket...” kezdettel), melyet még a századfordulón is országszerte énekeltek, s „mely tehát a Pécsi Dalárda pályázatának köszöni megszületését”.²⁷

Haksch mintegy összegzésként úgy fogalmaz, hogy a Pécsi Dalárda így termékenyítette meg a hatvanas évek elején a magyar dalirodalom mezejét, s szerzett három dalt, mely az egylet kizárólagos tulajdona. Wachauer szorgalmazta továbbá, hogy a leltárban lévő német dalokat fordítsák magyarra. Petrovich főgimnáziumi tanár és Spies karkáplán kezdett neki, s bár ma már megmosolyogtatóak a dalhoz nem simuló döcögős fordítások, nagy munkát végeztek, utat törtek a magyarok számára a német dalirodalomhoz. „Akármilyen kezdetleges volt is az az [sic!] átültetés, mégis csak magyar volt a szó, mely a dalból hangzott, az édes magyar szó, mely abban az időben különösen is alkalmas volt arra, hogy szent lángba borítsa a sziveket.” Az év végén [1862] 896 magyar és német szövegű kardalt, zongora- és zenekari mű volt a leltárban.

Mindezt izgalmas bepillantás számunkra a formálódó repertoárba. Feltételezhető, hogy ez a folyamat nem egyedi eset, és más, magas színvonalú dalegyletek is hasonló módon, proaktív módon alakították ki repertoárjukat. (Ez tehát feltételezhetően nem az átlag dalegylet útja.)

Mivel érdekes adalékokkal szolgál, és a Dalárdához tartozik, ezért a nem férfikari-műveket is feltüntettem a táblázatban. Ezek jellemzően a koncerteken elhangzó, szólisták által előadott dalok, illetve az év közben megrendezett kamarazenei estéken játszott kamarazenei művek.

A táblázatban kiegészítettem a zeneszerzőkre vonatkozó hiányos adatokat (a keresztnévek gyakran hiányoztak) a kottatári adatok alapján (pl. segítség, ha a kotta borítóján fel van tüntetve a szerző teljes neve). Ahol bizonytalan, ott szögletes zárójelben egészítettem ki, vagy saját megjegyzést fűztem a megfelelő oszlopban. Szürkével szedtem a férfikari szempontból nem releváns műveket (pl. kamaraművek), ám mivel ez is a dalárda repertoárjához tartozik, nem tartottam célszerűnek kivenni a táblázatból.

26 Az ismeretlen kézírásában Felsmann József, időközben eltávozott titkárra ismer Haksch.

27 HAKSCH *Pécsi dalárda*, 12.

A repertoár bemutatása egyesületi évekre lebontva

1862/63

1862/63. évi évkönyv pontosan adatlja, miszerint 114 énekpróba volt a folyó egyesületi évben, és közli, hogy az alábbi kardalokat gyakorolták:²⁸

Szerző	Cím	Könyvbeli megjegyzés	Saját megjegyzés
Egressy Béni	<i>Ki vagyok én?</i>		
Spoehr, Ludwig	<i>Auf! und lasst die Fahnen fliegen!</i>		
Beutler	<i>Nachtlied</i>		
Huber Károly	<i>Olyan a te dalod</i>		
Mendelssohn, Felix	<i>Der Jäger Abschied vom Walde</i>		
Kreutzer, Conradin	<i>A kápolna</i>		
Egressy Béni	<i>Beteg leány</i>		
Huber Károly	<i>Édes lánykám</i>		
Vogl	<i>Keringő</i>		
Berner	<i>Studentenruss</i>		
Szuberits Manó	<i>Szerelem fia</i>		
Storch, Anton Maria	<i>Élet és ének</i>		
	<i>A dalnok éneke</i>		
Zöllner, Carl Friedrich	<i>Wo möchte ich sein</i>		
Lorenz János	<i>Honfidal</i>		
Egressy Béni	<i>Bordal (Tölt pohárral állj)</i>		
Zöllner, Carl Friedrich	<i>Der Speisezettel</i>		

²⁸ A könyvben cím, szerző sorrendben van. Ahol nem írt keresztnevet, ott én sem.

Szerző	Cím	Könyvbeli megjegyzés	Saját megjegyzés
Zöllner, Carl Friedrich	<i>Des Müllers Lust</i>		
Beethoven, Ludwig von	<i>Isten dicsősége (Die Ehre Gottes)</i>		Izgalmas kérdés, hogy a forrásban azért szerepel-e magyar címmel, mert magyar szöveggel énekelték. Feltételezhetően igen.
Egressy Béni	<i>Bordal (Üresen áll)</i>		
Franz Schubert	<i>Lob der Einsamkeit</i>		
Gumbert, Ferdinand	<i>Ständchen</i>	für Tenor Solo mit Brumchor	
Thern Károly	<i>Kérdeztem a rózsát</i>		
Lachner, Franz	<i>Kriegers Geber</i>	zenekarral	
Veit, Václav	<i>Der Käfer und die Blume</i>		
Egressy Béni	<i>Bordal (Igyál)</i>		
Schubert, Franz	<i>Widerspruch</i>	zongora kísérettel	
Mair	<i>Tausendschön</i>		
Wagner, Richard	<i>Tanbäuserből: Auszug der Pilger</i>		
Wagner, Richard	<i>Tanbäuser: Heimkehr der Pilger</i>		
Wrg. F.	<i>Zug az erdő</i>	népdal	A kottatár alapján ez Wachauer Károly műve (<i>Zug az erdő zug a malom</i>), ugyanakkor a „Wrg. F.” megjelölés ennek ellentmond.
Egressy Béni	<i>Szózat</i>		
Otto, (Ernst) Julius	<i>Abschiedslied</i>		
Mozart[, Wolfgang Amadeus?]	<i>Soldatenlied</i>		
	<i>Csárdás</i>		
	<i>Szemedből</i>		

Szerző	Cím	Könyvbeli megjegyzés	Saját megjegyzés
	<i>Vigan társak</i>		
Abt, Franz	<i>Walzer</i>		
Kücken, Friedrich Wilhelm	<i>Steckbrief</i>		
	<i>Mindenható, ki ülsz</i>		
	<i>Az ég ad győzedelmet</i>		
Zöllner, Carl Friedrich	<i>Die Liebe</i>	kettőskar	
Silcher, Friedrich	<i>Loreley</i>		
	<i>A kancsó kézről kézre</i>		
	<i>Teljesülve reményünk</i>		
Storch, Anton Maria	<i>Grün</i>	zongorakísérettel	
Offenbach, Jacques	<i>Bordal</i>		
Abt, Franz	<i>Die stille Wasserrose</i>		
Egressy Béni	<i>A bujdosó</i>		
Storch, Anton Maria	<i>A csata előtt</i>		
	<i>Kérdés és felelet</i>	kettőskar	
Gellert	<i>Mein Tröster</i>		Elképzelhető, hogy Friedrich Gellert komponistáról van szó.
Storch, Anton Maria	<i>Erdőmagány</i>		
Doppler Ferencz	<i>A dalmokot bagyjátok</i>		
Verdi, Giuseppe	<i>Bordal, az Ernaniból</i>		
	<i>thüringiai népdal</i>		
Storch, Anton Maria	<i>Vadász dal</i>	zongorakísérettel	
Storch, Anton Maria	<i>Juxpolka</i>	rendkívüli kísérettel	

Szerző	Cím	Könyvbeli megjegyzés	Saját megjegyzés
Lachner, Franz	<i>Hymne an die Musik</i>		
Egressy Béni	<i>Ez a világ</i>		
Herbeck, Johann	<i>Vadászdal</i>	zongorakísérettel	
Beethoven, Ludwig von	<i>A foglyok kara, a Fidelióból</i>	zenekar kísérettel	
Veszter Imre	<i>Kis lány gondja</i>		
Veszter Imre	<i>A nyíló virág</i>		
Erkel Ferenc	<i>Kar a Hunyady Lászlóból</i>		
Mendelssohn, Felix	<i>Sommernachtstraum</i>		
Haydn, Joseph	<i>Stimmt an die Saiten, a Teremtésből</i>		

Csupán néhány megjegyzést szeretnék fűzni a táblázathoz. Az első, hogy az 1862. évi újjáalakulást követően tehát ezzel a repertoárral nyitott a Dalárda, ami meglehetősen impozáns a mennyiségét tekintve. Ugyanakkor ne felejtjük el, s ez a második megjegyzés, hogy az 1847-es megalakuláskor előre meghatározták, hogy feloszlás esetén az egyes zeneműveit egy erre a célra felállított választmány elárverezze, a pénzt pedig jótékony célra fordítja. A forradalmi események miatt azonban erre már nem volt lehetőség, így Schmidt Péter vette át megőrzésre, hogy egy később hasonló céllal alakuló egyesületnek adja. Ennek végül 1861 végén tehetett eleget.²⁹ E tekintetben tehát a dalárda a hatvanas években a repertoárt és kottaanyagot tekintve nem a nulláról indult.

Megjegyzendő még, hogy magasabb a magyar nyelvű művek aránya: a 67 felsorolt műből 38 magyar címmel rendelkezik, 29 pedig némettel. Ez igazán figyelemre méltó, még akkor is, ha ez most kifejezetten csupán a nyelvet jelenti, azaz német karmalok magyar fordítását is tartalmazza.

1863/64

Az 1863/4 egyleti évből a fellépések, dalkörök és hangversenyek művei szintén össze vannak gyűjtve az évkönyvben.

Szerző	Cím	Könyvbeli megjegyzés	Saját megjegyzés
<i>Férfikarok</i>			
Abt, Franz	<i>A csendes vízi rózsza</i>		
	<i>Kidült a fa</i>	népdal, idén betanult	

²⁹ Haksch, 4.

Szerző	Cím	Könyvbeli megjegyzés	Saját megjegyzés
	<i>Jegenyefa</i>	népdal, idén betanult	
	<i>Fátyol borítja</i>	népdal	
Offenbach, Jacques	<i>Trinklied</i>	idén betanult	
Sievert	<i>Abendlied</i>	idén betanult	
Palotási	<i>A csónakos</i>	idén betanult	
	<i>Magyarország</i>	népdal, idén betanult	
Marschner[, Heinrich]	<i>Liebesfreiheit</i>	idén betanult	
Straup	<i>Im Walde</i>	idén betanult	
	<i>Az alföldön</i>	népdal, idén betanult	
Storch, Anton Maria	<i>Vadász dal</i>		
Huber Károly	<i>Édes lánykám</i>		
Thern Károly	<i>Kérdeztem a rózsát</i>		
Abt, Franz	<i>Waldeszauber</i>	idén betanult	
Puksch Ferenc	<i>Nagy a bajom</i>	idén betanult	Normalizált változat: Puks Ferenc. 1862-ben a Pécsi Dalárda választmányának tagja.
Mendelssohn, Felix	<i>Türkisches Schenkenlied</i>	idén betanult	
Gounod, Charles	<i>Kardal „Faust” c. operából</i>	idén betanult	
Pichler	<i>A vigasztaló</i>	idén betanult	Elképzelhető, hogy Wenzel Pichl-ről van szó. (Nevét Pichlerként is jegyzi.) ³⁰
Engelsberg[, E. S.]	<i>Quadrille</i>	idén betanult	A szerző feltehetőleg Eduard Schön. ³¹
Storch, Anton Maria	<i>Grün</i>		

30 Lásd az MGG ide vonatkozó szócikkét, <https://www.mgg-online.com/mgg/stable/421695>. (Letöltés ideje: 2022. december 5.)

31 Lásd az *Österreichisches Biographisches Lexikon* ide vonatkozó szócikkét, https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_S/Schoen_Eduard_1825_1879.xml. (Letöltés ideje: 2022. december 5.)

Szerző	Cím	Könyvbeli megjegyzés	Saját megjegyzés
Otto, (Ernst) Julius	<i>Chor Nr. 1. aus „Mordgrundbruck“</i>	idén betanult	
Otto, (Ernst) Julius	<i>Chor Nr. 2. aus „Mordgrundbruck“</i>	idén betanult	
Zöllner, Carl Friedrich	<i>Speisettel</i>		
Schubert, Franz	<i>Éji világosság</i>	idén betanult	
Commer	<i>Sajkadal</i>	idén betanult	Elképzelhető, hogy Franz Alois Theodor Commer van szó. ³²
Schubert, Franz	<i>Die Nacht</i>	idén betanult	
Lachner, Franz	<i>A zene dicséneke</i>		
	<i>Itt a tavasz</i>	népdal, idén betanult	
Kücken, Friedrich Wilhelm	<i>Normannsang</i>	idén betanult	
Verdi, Giuseppe	<i>Bordal „Ernani” c. operából</i>		
Mozart	<i>Bundeslied</i>	idén betanult	Feltehetőleg Wolfgang Amadeus. Ilyen című művet azonban nem találtam a műjegyzékben.
Mendelssohn, Felix	<i>Abschied vom Walde</i>		
Kreutzer, Conradin	<i>Der Tag des Herrn</i>	idén betanult	
Vogl	<i>Walzer</i>		
Beethoven, Ludwig von	<i>Die Ehre Gottes</i>		
	<i>Sárga csikó</i>	népdal, idén betanult	
Braun, Ferdinand	<i>Mutterseelenallein</i>	idén betanult	A soproni Dalfűzer elnöke. A művet a soproniak is énekelték 1862-ben és 1864-ben. ³³
Erkel Ferenc	<i>Bordal „Bánk Bán” c. operából</i>	idén betanult	

32 Lásd az MGG ide vonatkozó szócikkét, <https://www.mgg-online.com/mgg/stable/21143>. (Letöltés ideje: 2022. december 5.)

33 Lásd Gusztin Rudolf: „A soproni Dalfűzer / *Liederkranz* fellépései 1859–1867 között”, *Magyar Zenetörténet Online* (2020), <https://doi.org/10.23714/mzo.005>. 27., 29. és 31.

Szerző	Cím	Könyvbeli megjegyzés	Saját megjegyzés
Kreutzer, Conradin	<i>Kar „Eskü” c. operából</i>	idén betanult	
Abt, Franz	<i>Eine Maiennacht</i>	idén betanult	
	<i>Áldom azt a pillantást</i>	népdal, idén betanult	
Storch, Anton Maria	<i>Erdőmagány</i>		
Beethoven, Ludwig von	<i>Chor der Gefangenen aus „Fidelio”</i>		
Gumpert	<i>Ständchen</i>		
Schubert, Franz	<i>Widerspruch</i>		
Lachner, Franz	<i>Kriegersgebet</i>		
	<i>Ki vagyok én</i>	népdal	
	<i>Kicsiny a lány</i>	népdal	A következő évben is szerepel ezzel a címmel egy mű, és ott Wachauer neve tűnik fel mint szerző (talán mint az átírat készítője).
	<i>Falu mentén</i>	népdal	
<i>Dalok egy énekhangra kísérettel</i>			
Mosonyi Mihály	Leteszem a lantot		
Kücken, Friedrich Wilhelm	Das Mädchen von Juda		
Netzer	Allein		
Balfe	Dal „Keolanthé” c. operából		
Schubert, Franz	Romanze aus dem „Häuslichen Krieg”		
Verdi, Giuseppe	Ballade aus „Maskenball”		
Meyerbeer, Giacomo	Romance aus „Prophet”		
Schumann, Robert	Die beiden Grenadiere		
Schumann, Robert	Die Löwenbraut		

Szerző	Cím	Könyvbeli megjegyzés	Saját megjegyzés
Schumann, Robert	Die Kartenlegerin		
Schumann, Robert	Die Hütte		
Lickl, Georg	Der Geiger und sein Kind		
Grill	Loreley		Talán Franz Grill zeneszerzőről van szó. ³⁴
Grill	Bergstimme		Lásd fentebb.
<i>Sonáták hegedű és zongorára</i>			
Beethoven, Ludwig von	op.2		
Beethoven, Ludwig von	op.12.nr.1		
Beethoven, Ludwig von	op.12.nr.2.		
Beethoven, Ludwig von	op.12.nr.3.		
Beethoven, Ludwig von	op.24.		
Beethoven, Ludwig von	op.30.nr.2.		
Beethoven, Ludwig von	op.47.		
Beethoven, Ludwig von	op.69.		
Fröhlich	-		
F. S. Hölczl	g-moll		
Schumann	op.105.		
<i>Hármasok, hegedű, zongora és gordonkára</i>			
Beethoven, Ludwig von	op.1.nr.1.		
Beethoven, Ludwig von	op.97.		
Feska	op.12.		
Hummel	op.23.		

34 Lásd az MGG ide vonatkozó szócikkét, <https://www.mgg-online.com/mgg/stable/25479>. (Letöltés ideje: 2022. december 5.)

Szerző	Cím	Könyvbeli megjegyzés	Saját megjegyzés
<i>Négyesek, ötösök stb.</i>			
Haydn	d-moll quartet		
Mozart, Wolfgang Amadeus	op.28. quartet		
Beethoven, Ludwig von	op.4. quintett		
Mozart, Wolfgang Amadeus	nr.5. quintett		
Reissinger	Esz-dúr quintett	zongorával	
Mozart, Wolfgang Amadeus	sextett	komikus	
Hummel	septett	zongorával	
Mendelssohn	op.20. oktett		
<i>Hangversenyzene</i>			
Gounod	Meditation sur le I. prelude de S. Bach	hegedü-, zongora- és phis-harmonicára	
Wolff és Vienxtemps	Grand duo, „Don Juan”-ból vett dallamok fölött	hegedü- és zongorára	
Mendelssohn	Concert e-moll	hegedü- és zongorára	
Vieuxtemps	Les arpéges	hegedü- és zongorára	
Vieuxtemps	Reverie	hegedü- és zongorára	
Hauser Miska	La I. Rapsodie hongroise	hegedü- és zongorára	
Joachim	Ungarisches Concert	hegedü- és zongorára	
Beriot	2 Concert (Adagio)	hegedü- és zongorára	
Székely	Rhapsodie (Bodrogekői emlék)	zongorára	
Stransky	Schubert „Ave Maria”-ja	gordonka- és zongorára	

Szerző	Cím	Könyvbeli megjegyzés	Saját megjegyzés
Stransky	A könyv dicsérete	gordonka- és zongorára	
Stransky	A viráglevél	gordonka- és zongorára	
<i>Teljes zenekarra írt zeneművek</i>			
Mendelssohn	op. 22. Capriccio	zongorával	
Hummel	a-moll concert, op. 85	zongorával	
Mendelssohn	Lakodalmi zene „Szent-Iván-éj”-ből		
Mozart, Wolfgang Amadeus	g-moll symfonia		
Mozart, Wolfgang Amadeus	Nyitány „Don Juan” c. operához		
Rombach	Symfonia játékhangszerekre		
<i>Templomi zene</i>			
Haydn, Joseph	<i>B-dúr mise</i>		Nem világos, hogy Haydn 5 darab B-dúr miséjéből ez melyik.
Becker	<i>Mise férfikarra</i>		A kottatárban August Beckertől van egy „Drei Lieder für eine Singstimme und Piano-Forte”, ám tevékenysége alapján akár Dietrich Becker műve is lehetne, bár a vonatkozó MGG szócikk nem sorolja fel művei között.
Zangl	<i>Mise férfikarra</i>		Feltehetőleg Joseph Gregor Zangl zeneszerzőről van szó.

Szerző	Cím	Könyvbeli megjegyzés	Saját megjegyzés
Stegmeyer	<i>Graduale (Domine, in te speravi)</i>		Feltehetőleg Ferdinand Stegmeyer szerzeménye. Az MGG szerint van egy „Graduale für Männerqu.” műve. Édesapja, Mätthaus is írt egy „Gradualien” c. művet, így az sem teljesen kizárható. ³⁵
Lickl, Georg	<i>Offertorium (Bone Deus)</i>		
Haydn, Joseph	<i>Responsoriák</i>	vegyes karra	

Az előző évhez képest feltűnő, hogy a saját maguk listájában a „népdal” jelzővel ellátott dalok száma növekedett. 14 művet jelöltek meg ezzel a műfajjal, a leírás szerint ebből 7 darabot ebben az egyleti évben tanultak be, azonban a „Ki vagyok én” kivételével többi a lista alapján nem volt az előző év repertoárjának része, ám valami miatt ott nem szerepel az „idén betanult” kifejezés. 33 külföldi szerző műve szerepel, 15 magyar (amennyiben a magát magyarnak valló soproni Dalfűzér elnöke, Braun is magyarnak számít), ám ebből a 48 műből 26 magyar nyelven szerepelt műsorukon.

Érdeemes röviden szót ejteni a férfikaron túli repertoárról. A második egyleti évben 15 zeneestélyt is szervezett a Dalárda, a férfikar föllépésein kívül. Ez kezdetben néhány működő tag magánvállalkozása volt szűk körben, általában működő tagoknak és családjaik részére. Ezek az eseményeken hangszeres műveket játszottak, majd ebből fejlődött ki a kamarazenélés az Oertzen-féle ház termében, ahol a tél folyamán minden vasárnap este összegyűltek. Haksch szerint 1863-ban a férfikar 50 kvartettet adott elő, melyből 30-at abban az évben tanult be (nem egyértelmű, hogy egyleti vagy naptári évre gondolt-e, de feltehetőleg az előbbi), majd összegzi a kamarahangversenyeken elhangzott műveket, melyet a fentebbi táblázat részletesen közöl.³⁶

1864/65

1864/65 egyesületi év nyilvános fellépési, dalkörei és hangversenyei során előadott művek:

Szerző	Cím	Könyvbeli megjegyzés	Saját megjegyzés
I. FÉRFIKAROK			
Doppler	<i>Virágos kenderen</i>		Még nem beazonosított, de feltehetőleg Doppler Károly. Tőle van népdalegyveleg is a kottatárban. Testvérétől, Ferencztől egy mű van

³⁵ Lásd az MGG ide vonatkozó szócikkét, <https://www.mgg-online.com/mgg/stable/14114>. (Letöltés ideje: 2022. december 5.)

³⁶ HAKSCH *Pécsi dalárda*, 26sk.

Szerző	Cím	Könyvbeli megjegyzés	Saját megjegyzés
			csupán a leltárban.
Kücken, Friedrich Wilhelm	<i>Der kleine Rekrut</i>		
Wachauer Károly	<i>Kicsiny a lány</i>		
Abt, Franz	<i>Eine Maiennacht</i>		
Gumbert	<i>Ständchen, für Tenorsolo mit Brummchor</i>		
Wachauer Károly	<i>Itt a tavasz</i>		
Erkel Ferenc	<i>Keresü bordal „Bankbán”-ból</i>		
	<i>Áldom azt a pillantást</i>		
Wachauer Károly	<i>Hej be fényes</i>		
Doppler	<i>Ne menj rózsám</i>		Még nem beazonosított, de feltehetőleg Doppler Károly. Tőle van népdalegyveleg is a kottatárban. Testvérétől, Ferencztől egy mű van csupán a leltárban.
Engelsberg	<i>Quadrille mit Pianofortebegleitung</i>		
Engeszer	<i>Szerettelek</i>		
Doppler	<i>Mazurchor aus „Benyovszky”</i>		Még nem beazonosított, de feltehetőleg Doppler Károly. Tőle van népdalegyveleg is a kottatárban. Testvérétől, Ferencztől egy mű van csupán a leltárban.
Doppler	<i>Képeddel alszom el</i>		Még nem beazonosított, de feltehetőleg Doppler Károly. Tőle van népdalegyveleg is a kottatárban. Testvérétől, Ferencztől egy mű van csupán a leltárban.
Doppler	<i>Befordultam a konyhára</i>		Még nem beazonosított, de feltehetőleg Doppler Károly. Tőle van népdalegyveleg is a kottatárban. Testvérétől, Ferencztől egy mű van

Szerző	Cím	Könyvbeli megjegyzés	Saját megjegyzés
			csupán a leltárban.
Skraup	<i>Im Walde</i>		
Huber	<i>Olyan a te dalod</i>		
Storch, Anton Maria	<i>Grün, mit Pianofortebegleitung</i>		
Storch, Anton Maria	<i>Vadász dal</i>	zongora kísérettel	
Eckert	<i>Schifferlied</i>		
Beethoven, Ludwig von	<i>Isten dicsősége</i>		
Storch, Anton Maria	<i>Juxpolka mit Begleitung verschiedener Instrumente</i>		
Doppler	<i>Szomoru füz ága</i>		Még nem beazonosított, de feltehetőleg Doppler Károly. Tőle van népdalegyveleg is a kottárban. Testvérétől, Ferencztől egy mű van csupán a leltárban.
Wachauer Károly	<i>Az alföldön halász legény</i>		
Doppler	<i>A vigjáték rendesen</i>		Kérdéses, hogy melyik Doppler-fivér műve.
Mendelssohn, Felix	<i>Jäger-Abschied</i>		
Gounod, Charles	<i>Katonai dal „Faust”-ból</i>		
Abt, Franz	<i>Vineta</i>		
Kreutzer, Conradin	<i>Arie für Bariton mit Männerchor und Pianofortebegleitung aus der Oper „Der Schwur”</i>		
Genée	<i>Italienischer Salat</i>		
Erkel Ferenc	<i>Hymnus</i>		
Doppler Ferenc	<i>Megizentem az édes anyámnak</i>		
Doppler	<i>Te vagy barna kis lány</i>		Még nem beazonosított, de feltehetőleg Doppler Károly. Tőle van népdalegyveleg a kotta-

Szerző	Cím	Könyvbeli megjegyzés	Saját megjegyzés
			tárban.
	<i>Naprej</i>	slavisches Volkslied	
Wusching Konrád	<i>Hazám</i>		
Lachner, Franz	<i>Kriegers Gebet mit Begleitung von Militärmusik</i>		
Zöllner	<i>Speiszettel</i>		
Bognár Ignác	<i>Magyarország édes fia</i>		
II. SOLO-NÉGYESEK FÉRFIHANGRA			
Kunze	<i>Der kranke Peter</i>		
Schäffer, [August]	<i>Das Schubdrücken</i>		
?	<i>Ringsumgeschlossen von Jasmin</i>		Az évkönyvben is kérdőjel áll a szerzőnél.
Werner	<i>Haideröslein</i>		
III. TEMPLOMI ZENE FÉRFIKARRA			
Rink	<i>Messe mit Orgelbegleitung</i>		
Volkman, Robert	<i>Messe in D dur</i>		
Zangl	<i>Messe</i>		Feltehetőleg Joseph Gregor Zangl zeneszerzőről van szó.
Schmidt Peter	<i>Magyar mise</i>		
Stegmayer	<i>Graduale</i>		
Wagner, Richard	<i>Offertorium</i>		
IV. DALOK EGY ÉNEKHANGRA ZONGORA-KISÉRETTTEL			
Rubinstein	<i>Seh' ich deine zarten Füßchen an „Lied Nro 3 aus den persischen Liedern für Sopran”</i>		
Császár	<i>Cavatina aus „Kunok” für Bariton</i>		

Szerző	Cím	Könyvbeli megjegyzés	Saját megjegyzés
Kreutzer, Conradin	<i>Ständchen für Tenor mit Violoncello-Begleitung</i>		
Dessauer	<i>Spanisches Lied für Tenor</i>		
Mendelssohn, Felix	<i>Auf Flügeln des Gesanges für Tenor</i>		
Balfe	<i>Ich schied von dir, mein Vaterland: Arie für Tenor aus der Oper „Die Zigeunerin“</i>		
Lachner, Franz	<i>Waldvöglein, für Sopran m. Violoncello-Begleitung</i>		
Abt, Franz	<i>Über den Sternen ist Ruh, für Alt</i>		
J. Raff	<i>Italienisches Lied für Alt</i>		
Császár	<i>„A hő szerelem” Romanza „Kunok”-ból</i>		
Császár	<i>„Magánosan itt állok” „Kunok”-ból</i>		
Beethoven, Ludwig von	<i>Adelaide für Tenor</i>		
Schumann, Robert	<i>Abendlied, für Bariton</i>		
Volkman, Robert	<i>Liederkreis, für Alt</i>		
Gounod, Charles	<i>„Blümlein traut” aus „Faust” für Tenor</i>		
Weber, Carl Maria von	<i>„Nein, länger trag' ich nicht diese Qualen” Szenen und Arie für Tenor aus „Freischütz”</i>		
Mendelssohn, Felix	<i>Venetianisches Gondellied für Tenor</i>		
Mendelssohn, Felix	<i>Liebblingsplätzchen, für Tenor</i>		
Schumann, Robert	<i>Die Löwenbraut, für Tenor</i>		
Ekert	<i>„Tausendschön” für Tenor</i>		
Alaga Géza	<i>Dal „szerelmes kántor”-ból, für Tenor</i>		Normalizált változat: Allaga Géza.
Volkman, Robert	<i>And die Nacht, für Alt</i>		
Rubinstein	<i>„Gelb rollt mir zu Füßen” Lied Nro 9 aus den persischen Liedern für Sopran</i>		

Szerző	Cím	Könyvbeli megjegyzés	Saját megjegyzés
Schubert, Franz	<i>Unge duld, für Tenor</i>		
Abt, Franz	<i>„Bleib bei mir” für Sopran</i>		
V. DALOK KÉT ÉNEKHANGRA ZONGORAKISÉRETTTEL			
Mendelssohn, Felix	<i>„Herbstlied” für Sopran und Alt</i>		
Mendelssohn, Felix	<i>„Gruss” für Sopran und Alt</i>		
Wusching Konrád	<i>Töle jövök, töle termek, Tenor- és Baszhangra</i>		
Mendelssohn, Felix	<i>„Ich wollt, meine Lieb” für Sopran und Alt</i>		
VI. ZONGORAMŰVEK			
<i>Két kézre</i>			
Raff, Joachim	<i>Sonate (a moll), op. 99.</i>		
Beethoven, Ludwig von	<i>Sonate (cis moll)</i>		
Mendelssohn, Felix	<i>Rondo capriccioso, op. 14.</i>		
<i>Négy kézre</i>			
Volkmann, Robert	<i>Magyar zene vázlat, op. 24.</i>		
L. Spohr	<i>Die Weihe der Töne, op. 86.</i>		
Schumann, Robert	<i>Am Springbrunnen</i>		
J. N. Hummel	<i>Duo, op. 87.</i>		
<i>Két zongorára</i>			
J. A. Pacher	<i>Le Pardon de Ploërmel. Grand Fantasie</i>		
Mendelssohn, Felix	<i>Capriccio, op. 22.</i>		
Schubert, Franz	<i>Marsch, Nro 1</i>		
Schubert, Franz	<i>Marsch, Nro 3</i>		
VII. ZENEMŰVEK ZONGORA-KISÉRETTTEL			

Szerző	Cím	Könyvbeli megjegyzés	Saját megjegyzés
<i>Hegedűre</i>			
Volkman, Robert	<i>Rhapsodie, op. 31.</i>		
	<i>Duo concertant über Motive aus „Ilka” von Singer u. Bülow</i>		
Mendelssohn, Felix	<i>Concert, op. 64.</i>		
Döhler	<i>Duo</i>		
<i>Fuvolára</i>			
Kücken, Friedrich Wilhelm	<i>Duo in Sonatenform, op. 16. Nro 1.</i>		
Kücken, Friedrich Wilhelm	<i>Duo in Sonatenform, op. 16. Nro 2.</i>		
A. Terschak	<i>La Favorite de Vienne. Caprice de concert, op. 25.</i>		
<i>Gordonkára</i>			
Henselt	<i>Fantasie über „Rienzi”, op. 78</i>		
Ch. Schubert	<i>Fantasie</i>		
Ch. Schubert	<i>Capricietto de Concert über Motive aus der Oper „die Hugenotten”, op. 32</i>		
Ch. Schubert	<i>Mystification. Capricietto, op. 18</i>		
VIII. CLASSICUS ZENEMŰVEK			
Beethoven, Ludwig von	<i>Sonate für die Pianoforte u. Violine, op. 30. Nr. 3.</i>		
Beethoven, Ludwig von	<i>Sonate für die Pianoforte u. Flöte, op. 17</i>		
Mozart, Wolfgang Amadeus	<i>Sonate für die Pianoforte u. Violine (B dur), Nr. 6</i>		
Beethoven, Ludwig von	<i>Trio für Pianoforte, Violin u. Cello, op. 1. Nro 1</i>		
Beethoven, Ludwig von	<i>Trio für Pianoforte, Violin u. Cello, op. 1. Nro 3</i>		
Beethoven, Ludwig von	<i>Trio für Pianoforte, Violin u. Cello, op. 97</i>		
Hummel, Johann Nepomuk	<i>Trio für Pianoforte, Violin u. Cello, op. 12</i>		

Szerző	Cím	Könyvbeli megjegyzés	Saját megjegyzés
Raff, Joachim	<i>Trio für Pianoforte, Violin u. Cello, op. 102</i>		
Beethoven, Ludwig von	<i>Quatour für Viol. I., II., Viola u. Cello, op. 18. N.1</i>		
Beethoven, Ludwig von	<i>Quatour für Viol. I., II., Viola u. Cello, op. 18. N.2</i>		
Beethoven, Ludwig von	<i>Quatour für Viol. I., II., Viola u. Cello, op. 18. N.3</i>		
Hummel, Johann Nepomuk	<i>Quatour für Pianoforte, Violin, Viola u. Cello, op. psth. Nro 4</i>		
Mozart, Wolfgang Amadeus	<i>Quatuor für Pianoforte, Violin, Viola und Cello (Es dur), Nr 1</i>		
Duschek, František Xaver	<i>Grand Quintetto für Piano, Violin, Viola, Cello und Basso, op. 41</i>		
Spohr, Louis	<i>Grand Quintuor für Piano, Flöte, Clarinetto, Cornu u. Basso, op. 52</i>		
Beethoven, Ludwig von	<i>Grand Septuor</i>	arrangirt für Piano, Violin, Viola und Cello	
Hummel, Johann Nepomuk	<i>Grand Septuor für Piano, Viola, Cello, Violon, Flöte, Oboe und Horn, op. 34</i>		
IX. ZENEKARRA IRT ZENEMÜVEK			
Kreutzer, Conradin	<i>Ouvertüre zur Oper „Das Nachtlager in Granada“</i>		
Meyerbeer, Giacomo	<i>Hymne triomphale aus der Oper „Der Profet“</i>	mit Tenor-Solo und gemischtem Chor	
Mozart, Wolfgang Amadeus	<i>Concert (C dur) für Pianoforte mit Orchester</i>		
Beethoven, Ludwig von	<i>Concert (C moll) für Pianoforte mit Orchester</i>		
Mendelssohn, Felix	<i>Hochzeitmarsch aus „Sommernachtstraum“</i>		
Mozart, Wolfgang Amadeus	<i>Symphonie (G mol)</i>		

1865–1867 közötti repertoár

Sajnos az 1865/66 és 1866/67-es évekről még nem gyűltek össze adatok. Azokat további forráskutatás után lesz lehetséges összegyűjteni, amennyiben összegyűlik elegendő adat.